

QISHLOQ HUDUDLARIDA QORAMOLCHILIKDA GO'SHT YETISHTIRISH

Amirov Dilshod Yusup o'g'li

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada chorvachilik, qoramolchilik, go'sht sanoati, qishloqlarda go'sht mahsulotlarini yetishtirishda boqiladigan qoramollar zotlari hamda ulardan sifatli go'sht mahsulotlarini olish haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Qoramollar, chorvachilik, go'sht, buqa zotlari, Angus zoti, limuzin zoti, yengil sanoat.

Chorvachilik — qishloq xo'jaligining asosiy tarmoqlaridan biri. Chorvachilik mahsulotlari yetishtirish uchun chorva mollari boqish va urchitish bilan shug'ullanadi; aholini ish hayvonlari (ot, ho'kiz, tuya, bug'u), oziqovqat mahsulotlari (sut, qatiq, go'sht, yog', tuxum va boshqalar), yengil sanoatni xom ashyo (jun, teri, mo'yna va h.k.), dehqonchiliksh organik o'g'it bilan ta'minlaydi. Qoramolchilik - chorvachilikning asosiy sohalaridan biri, aholini go'sht, sut mahsulotlari hamda yengil sanoatni teri va boshqa xom ashyo bilan ta'minlaydi. Go'sht sanoati - so'yilgan molni kompleks tarzda qayta ishlovchi sanoat tarmog'i, oziq-ovqat sanoatining muhim soxasi. Go'sht sanoati korxonalarida qoramol, qo'y-echki, parranda, quyon va b. so'yilib, undan go'sht olinadi, go'sht konservasi, kolbasa mahsulotlari, yarim tayyor fabrikatlar (kotlet, chuchvara, pazandachilik mahsulotlari) tayyorlanadi; shuningdek chorvaga yem sifatida ishlatiladigan go'sht va suyak uni, qimmatbaho tibbiy preparatlar (insulin, geparin, lipokain va b.), aminokislotalar, shuningdek, yelim, parranda pari va pati, jelatin ishlab chiqariladi. Go'sht sanoatida ishlab chiqariladigan mahsulotlarning xili 400 dan oshadi. Ko'pgina mamlakatlarda go'sht va go'sht mahsulotlarini i.ch. asosan 20-asr o'rtalaridan sanoat miqyosida rivojlana boshladi.

Barchaga ma'lumki, ko'pincha so'yish va go'sht etishtirish uchun buqalar boqiladi. Bu ularning anatomik xususiyatlari bilan bog'liq. Shuning uchun, boshlang'ich seleksionerlar uchun tirik buqaning vazni qancha bo'lishi mumkinligini, hayvonning semizligini baholash qanday amalga oshirilishini va nimaga bog'liqligini bilish muhimdir.

Mollarning semizligining bir necha toifalari mavjud:

Birinchi yoki eng yuqori toifa (tirik vazni kamida 450 kg) - qoramollarda mushak massasi rivojlangan, tanasi yumaloq chiziq'larga ega, elkama pichoqlari deyarli tashqariga chiqmaydi, umurtqa pog'onasining tikanli jarayonlari silliqlashadi. Ko'zga tashlanadigan maklaklar va iskiyal tuberkullar sezilmaydi. Kastratsiya qilingan buqalarda skrotum yog 'bilan to'ldiriladi. Yog 'qatlamlari butun tanada mavjud.

Ikkinchi bo'lim - tirik vazni 350 dan 450 kg gacha. Hayvonning mushaklari qoniqarli rivojlangan, tananing konturlari biroz burchakli, elkama pichoqlari biroz ajralib turadi. E'tiborli o'murtqa jarayonlar, maklaki va iskiyal tuberkullar. Yog 'qatlami faqat dumba va dumning tagida kuzatilishi mumkin.

Uchinchi toifa - tirik vazni 350 kg dan kam. Qoramollarning mushaklari kam rivojlangan, tanasi burchakli, sonlari tarang, skeletning barcha suyaklari yorqin ajralib turadi, yog 'qatlami yo'q.

Birinchi ikki toifaning vakillari so'yish uchun tanlanadi. Uchinchi toifadagi buqalar rad etiladi. Diqqat! Buzoqlarni ham so'yish mumkin. Ular 3 oylik bo'lganda, ular vizual tekshiruvdan o'tadilar. Uning vazifasi go'shtning mumkin bo'lgan miqdorini aniqlashdir. Faqat hayvonning haqiqiy vazniga emas, balki buzoqning fizikasiga ham e'tibor bering

Respublikamizda qishloqlarda quyidagi qoramol zotlari go'sht yo'nalishi bo'yicha boqiladi hamda ulardan aholini ehtiyojini qondirish maqsadida go'sht olinadi.

Gereford zoti. Tananing xarakterli qizg'ish rangi oq dog'lari bilan nasldan naslga ishonchli tarzda o'tkaziladi. Gerefordlar tanasi yumaloq cho'ziq shaklga ega, keng ko'krak qafasi, kuchli oyoqlari, keng orqa qismi, kichik bosh, shoxlari pastga qaragan.

Go'shti "marmarsimon", yumshoq va mayin, ajoyib ta'mga ega. Buzoqlar 36 kg vazn bilan tug'iladi, oziqlantirish usuliga qarab, kunlik o'sish 1,5 kg ga yetadi. Sigirlar og'irligi 600 kg dan, buqalar esa 1 t dan oshadi.

Zotning afzalliklari quyidagi xususiyatlarni o'z ichiga oladi:

Barcha iqlim sharoitiga tez moslashuvchan.

Immunitet tizimining mustahkamligi.

Tug'ish jarayonida inson aralashuvini talab qilmay- di, buzoqlarning yuqori hayotchanligi.

Gerefordlarning kamchiliklari ham bor. Bu sut mahsul- dorligining pastligi. Buzoqlar tug'ilgan paytdan boshlab qo'shimcha ozuqalarga muhtoj bo'ladi.

So'yim chiqimi 65-70% tashkil qiladi.

Limuzin zoti. Bu zot XIX asrning boshlarida fransuzlar (Limuzin viloyati) tomonidan yaratilgan. Limuzin zoti qizil, oltin qizil yoki qizil-jigarrang rangga ega, pastki qorin qismi esa ochroq. Nozik suyak va rivojlangan mushaklar bilan ajralib turadi. Keng peshona va yengil shoxlari bilan qisqa boshga ega. Limuzin sigirlari chuqur ko'krak, keng tos bilan farqlanadi. Buzoqlar 35-40 kg vaznda tug'iladi, olti oylik yoshida 300 kg ga yetadi, katta sigirlar 600 kg ga, buqalar esa bir tonnadan ortiq. So'yim chiqimi 65% ga yetadi. Bir nimtada 85 kg go'sht mavjud. U nozikligi, past xolesterin miqdori, ajoyib ta'mi, nozik tolasi bilan jozibali. Go'shti 6 kg lahm, 1 kg suyak va 10% dan ko'p bo'lmagan yog'ni o'z ichiga oladi. Go'shtining marmarsimonligi hatto bir yoshda ham ifodalanadi.

Angus zoti. Go'sht yo'nalishidagi qoramollardan biri, o'rta kengliklarga yaxshi moslashgan zotdir. Aberdin-Angus sigirlari ixcham mushakli tana tuzilishiga ega. Ularning tuzilishi yumaloq, soni yaxshi, chuqur ko'krak qafasi rivojlangan, shoxsiz, yengil boshli. Oyoqlari va bo'yni qisqa ko'rinishda, ko'pincha rangi qora, qizil tusi ham uchraydi. Bo'rdoqiga boqilgan buqalarning kunlik o'sish vazni 1000-1500 g ga teng. Eng katta buqalar 1,5 tonnaga yetadi, o'rtacha buqalarning og'irligi 800 kg, sigirlarniki 550 kg gacha bo'ladi, qadar, sut mahsuldorligi 3,0 tonnadan oshmaydi.

Aberdin-Angus sigirlarining afzalliklari:

Erta yetiluvchanlik.

Yaxshi immunitet.

Noqulay iqlim zonalarida yuqori moslashish qobiliyati.

Go'sht mahsulotlarining mazali ta'mi.

So'yim chiqimi 60%. Bu zotning go'shtiga talab juda yuqori, chunki u marmarsimon bo'ladi.

Qalmiq zoti. Qalmiq qoramollar sharoitga talabchan emas, kam hosildor yaylovlarga va keskin harorat o'zgarishiga moslashgan. Ozuqa izlab uzoq masofalarni bosib o'tadi va noqulay sharoitda ham vazn o'stirishga erishadi. Barkamol, ixcham, jismoniy rivojlangan tana, mustahkam suyak, yuqori harakat, tanasi keng, orqa tomoni va kuchli ko'krak teng ravishda rivojlangan. Rangi qizil oq dog'lari bilan, qalin juni sovuqdan, shamoldan va issiqdan ishonchli himoya qiladi. Yog' mushaklar va teri ostida teng ravishda to'planadi. Buzoqlar 25 kg vaznda tug'iladi, kuniga 0,9 kg ga qadar vazn yig'adi. Katta buqalari 1 t ga, sigirlar 550 kg tirik vaznga ega.

Qalmiq sigirlarining afzalliklari:

Talabchan emasligi va yil davomida yaylovda saqlanishi mumkin.

Beqaror harorat iqlimiga osongina moslashadi.

Mustaqil tug'ish jarayoni.

Sutining yog'i yuqoriligi (4,5% gacha).

Mazali "marmar" go'sht mahsuloti. Kamchiliklari:

Go'shtining qizil rangi. Tomirlari sariq.

Tuqqandan keyin sigirlarning agressiv harakati. Ular hech kimni buzoqlariga yaqinlashtirmaydi.

Xulosa:

O'zbekistonda 2022-yilda barcha toifadagi xo'jaliklar tomonidan 2 726,0 ming tonna go'sht (tirik vaznda) yetishtirildi. Bu haqda Davlat statistika qo'mitasi xabar qildi. Ma'lum qilinishicha, 2022-yilgi go'sht yetishtirish ko'rsatkichi 2021-yilga nisbatan 103,4 foizni tashkil etdi.

Yetishtirilgan go'shtning umumiy hajmi quyidagicha taqsimlanadi:

87,9 foizi – dehqon va tomorqa xo'jaliklariga;

5,8 foizi – fermer xo'jaliklariga;

6,3 foizi – qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlar.

Ma'lumot o'rnida, 2022-yilning 10 oyi holatiga ko'ra, Mo'g'uliston O'zbekistonga 500 tonna go'sht va sut mahsulotlari eksport qilgandi. Kelgusida go'sht eksporti hajmi oshishi ta'kidlangan

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.Adbulniyozov Chorvachilik Toshkent-2012[1]
2. Sh.Suvankulov Chorvachilikni mexanizatsiyalar va avtomatlashtirish Toshkent-2017[2]
3. O'.Qo'chqo'rov Chorvachilik Toshkent-2018[3]
4. www.lex.uz[4]
5. www.ziyonet.uz[5]